

Ö. Torn. Jona, 11c.
Lunds landsförs., 11c.
uppsat. 1929.

1.

2293

F. Fingers, 1929
Anna Månsson
f. 1853, ÖJT.

Goenisse.

För hade di "goenisse" mä. Hann skolle ha julamad hann mä. Goenisse.
Hann skolle ha milk å gröd, såmm skolle sättas åpp po lauted.
Ella konne hann ble on, då hann asa därifrå, åmm hann ente fick
sin julagröd.

Når såmma di miste nå'd, så sa di: De hade väll goenisse
tad å bared te andra.

Sin en ån ble stor å komm ud å tjena, så va där allri tal
åmm nån goenisse. De va såmm en hörde i barndammen di snacka
åmm.

Lauted, loftet.

L.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Att få veta sin tillkommandes namn:

Di to ärtor. Så hitte di en bäl såmm där va nie ärtor i.
Så skolle di ta den niene ärtan å lägga po en sten, där såmm di
jick inged. Å de fåsta manfålked, såmm komm å skolle gå inged å
jick övor dendärna ärtan, de namned skolle darras mann få.

Att få veta
sin till-
kommandes
namn.

Å fastor honn så röjtaren, å hann hidde Pål. Å då sa honn:

"Nå minschan ska min mann hidda Pål." - Menn de ble Pål Briksen
lia väll. De va åmm vintoren.

Bäl, balja, skida; även ärtabäl. Inged ing (in). Röjtare,
ryktare. - Detta var alltså intet midsommarsbruk. Jfr uppteck-
ningarna om midsommar och de olika förfaringssätten att få vet-
skap om sin tillkommande.

Säggen om Kungsmarken.

Där bode en di kalla "Tröls po backana". Nu hade hann tre barn, Säggen
två döttra å en sän. Å sänen han fick sin arvedel å reste udrikes. om
Kungsmarken
Å Tröls va möed rig, å döttrana va klädda i selvor å gull. Å di hade
skänkt kläckorna te domtjärkan. Å di tordes ente ringa i domtjärkan
förän di så Trölse döttra di komm po Skingatorna backa.

Å så va de sänen; hann ö-la sin arvedel. Å så tänkte hann po hr. Truls
döttra
sina systra, ad di va klädda i selvor å gull å såddent. Så hann passa
pó dämm å röva dämm. Så va de fårällrana, di va så tjea au ed, så den
ene ska ha sänkt se i brännen, å den andre ska ha hängt se. Så röva
hann te se va där va. Så reste hann udrikes ijenn.

Kungsmarken, ett stort ouppodlat område, i S. Sandby sn, gränsande
intill Ö. Torn. Kungsmarken säges ha varit odlad på den tiden den
ovannämnde Truls bodde där. Säggen är ett återgivande på prosa av
den gamla folkvisan om hr Truls döttrar, som är lokaliserad till
flera platser i Skåne.

Om kyrkogång i Lunds landsförsamling.

Lannsfårsamlingana di hade fira stola i domtjärkan - au Kyrkogång.
di ingelöjte stolana. Di va nämmst dären. Karana å kvingorna
di hade värs två po vär sia ämm mittelgången. Ongdommen fick
ente seda där. Di fick seda i di löse stolana. Där va ente
tjyllnad i tjärkan, där va så kalt i denn tiden. När de va skitt
å gå, så jick di te tjärkan me träsko. De va jynga-träsko me mäs-
singsjoror. Nu har ente de vad po en färti år. Då jick en te
tjärkan i vallmals-tjol å spedetröja å blått kläde po hoeded.

Då hållt di ettor, så ongdommen ässe skolle gå i tjärkan.
Då ville di helst di skolle gå väränn sönda.

(På frågan, om även ibland Lundaborna iakttog bruket att
manfolk och kvinnfolk sutto på var sin sida om mittelgången,
svarades: Allri en så där va en fru, såmm sad hos harren.)

Lannsfårsamlingana, d. v. s. invånarna i landsförsamlingen.
Ingelöjt, innelyckt (försedd med dörrar). Jynga-träsko, träskor
ifrån Göinge.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrkliga bruk i Norra Nöbbelöv.

Når ja tjente po Nibbele boställe - de va sjuttifemm ja komm did å sjuttisju ja komm därifrå - så skolle drænga å tösor omskiftas å gå i tjårkan. Menn de va ente så lant å gå ifrå bostället å nør te byen.

Kyrkogång i
N.Nöbbelöv.

Där va en gammal kläckare å sto å gava - di hade ingen årjel. Hann ställa en stol å bridde ud en nesdúg di skolle åffra i. De va juladá å påskadá. Sámma la en tjugefemmöring, å åbóana la femti öre.

Offer till
klockaren.

Nibbele boställe, Nöbbelöv boställe, gård i N.Nöbbelöv.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Husförhör och nattvardsgång.

Anna Månsson har varit med om många husförhör. I Östra Torn Hus-
förhör. hade man dem i skolan framme i Ö.Torns by (där som nu är kommunal-
hus); men i Sandby gick det om på gårdarna. De gamle kommo om för-
middagen och ungdomen om eftermiddagen. Under tiden Söderlind var
domkyrkoadjunkt i Lund (1879-1885) var man trägen till att gå på
husförhör. Han räknade upp dem från vartenda nummer. Det blev all-
tid antecknat i deras prästasedlar (prästbetyg), när de hade be-
vistat husförhören och nattvardsgångarna. - I Sandby hade de trak-
tering, när husförhöret var slut, men det hade man inte i Ö.Torn
som Anna kan minnas. Husförhören upphörde på 1890-talet. Den siste
gången Anna gick på husförhör var där inga äldre. "Där va bara di,
samm nylians hade gåd å lest. Då tytte ja, ad ja behövde ente gå te
húsfårhörs tiare."

Man fick inte äta på morgonen, innan man gick till nattvarden: Natt-
vardsgång. "Di skolle fasta den dan di gick te nattvården. Menn når di komm
himm, så va de jo mad."

7.
Kyrkoskrift (en bestraffning).

I min barndåmm så va där en tös, såmm hade skaffad se en Kyrkoskrift. glytt. Honn skolle stå tjärkeskreft. Prästen skolle lesa övor na å ji na fårlåtelse. Så skolle där två manna fylja mä å höra ad honn ble skreftad.

Denn karen, såmm di hade reda po hade skytt `ed, hann skolle Stockstraff. stå i gavestäcken, å alla där jick fårbi di fick spotta po `en. Menn de har ente vad i min tid.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Begravning.

Får jick di å bar ligen änna te stan. Så fick di va många, di Begravning.
fick skjuttas te. Ligvöjn hade di ente i denn tiden. Får brugte
di ha snickaren te å järra tjistor. Ja ved i min barndåmm så bode
där en framme i byen, såmm jore träsko. Denn hann jore ligtjistor
mä. - De va kvingorna i laved såmm ble bjudna did å klä. Di hade
svart papper åmm blomstorkrockorna. Å lagen fårr borännen me svar-
ta kärs, såmm va udklippta au papper. Di strödde me ene po väjana.

Di skolle träffas po stället såmm liged va. Så vanka där kaffe
me jög. Te Lars Mäns, när di skolle ta liged ud, så leste di fårr
liged, ingan de bars ud. Ja tror närapo di sjång en salm mä.

Så när di komm himm ijenn, så di såmm va bjudna såmm jästor,
di skolle te sårjehused å di andre te äres-öled. De va di andre
mannana i säcknen säkallad. Så va di mä å fyllde. Så va där skickad
öl där framm, å smör å fint brö å ost å brännevin. Där va au bya-
mannana.

Får, förr. Skjuttas, skiftas. Svart papper om blomsterkrukorna:
ännu brukligt i sorgehus i Lundatrakten.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Förning.

Ja har vad mä å bared förning, när ja tjente i Dammstärp. Förning.
Drängen å ja vi hade så meed vi konne mäjta. De va risengröd (till gillen.)
å steg å säckorkaga å smör å brö. Di hade jyva tenfád te å
slå risengröden po. (Di fick småga vimm sämm hade kokt den
bäste risengröden).

De va te begravning. Di hade sånna stora kalasor. När ja
tjente ti Lars Måns', så dö Måns Larsen, hans far. Å där komm
fint brö, så vi hade å eda en längor tid ettor.

Damstorp, gård i Hardeberga socken, Torna hd. Mäjta, makta,
orka. Jyv, djup. Småga, smaka.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Uppgifter om kvinnornas klädedräkt.

Di hade vallmads-tjortel; å spedetröja ellor aueliv. Får
i varden hade fruentimmorna aueliv, när di va fina.

Kvinnornas
klädedräkt.

Så hade di fårkle; tjärke-fårkle å värdes-fårkle.

Di hade särskilta träske i tjärkan, tjärkesko di kalla.

Där va meed kalt i tjärkan, där va ente tjyllnad. (di hade vär
sina stolaställe i tjärkan).

Spedetröja, en trång stickad tröja med ärmor. Aueliv, överliv,
livstycke av brokadtyg. Värdes-fårkle, vardagsförkläde.

//.

2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

"Julakaga".

Då va där många såmm skolle ha julakaga i denn tiden.

"Julakaga".

Där va rackaren å skoleläraren.

Å där va di såmm va fattia å jick omkring å tøjde te
julen.

Julakaga, här i betydelsen brödkaka, som från var gård i
byn skänkes bort till julen. "Rackaren", se särskild anteck-
ning därom. Tøjde, tiggde.

S. Käre
2. Toona
O. Toon, handskrift
Stjärnsång.

J. P. S. Ingens
Per Jon. Skarsen
född 1853. O. Toon

Di jick me stjarnan lille julåftan. De va di tre vise männen
ifrå Ysterlanned. Så fick di både brö å sul å brännevin. Di hade
en visa di sjång, menn denn kommor ja rent ente ihu. Så hade di
en stång me stjarna, såmm di horra po. Di sto å dro `en ronnt. Di
hade himma i stan. Di va holiants te åren.

Stjärn-
sång.

Lunds universitet, Sk.

13

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2293

Skämtsamma upptåg om julen.

Upptåg
om julen.

Ongdämmen hade rolet ämm julana mä. Drängana di jick å måga,
å tösorna di jick me sann i fårkled. Va de nån sämm di va retade
po, så vräkte di ing `ed, en fårfärli hov. "Gå å måga."

Ann-da jul så jick di å va udklädda ämm kvällen. När ja tjente Ut-
klädning.
te Lars Jyns' här framme, så visste vi ente au ed, förän där va en
hel lyng. Å där va en sämm hade dra-spel. Å så jick di ing i stuan
å dansa. Å fruentimmorna va klädda te kara å karana va klädda te
fruentimmor. Å fruentimmorna va varst te å syppa.

Di jore en gobbe åu en långhälms-tjäre å gamla lasa. Di fick Gubbe
av halm.
binga en vidor lase te ansikte. Di ställde en åppad dären å hade
skreved en lapp.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Nyårsfirande.

Smérna po lanned di smidde ud de gamla åred å ing de nya. Nyårs-
Di slo me släggan. De va po nyårsåftan. I Valltjärra jore di firande.
ed. Å di skod ud de gamla åred å ing de nya. Så sad di himma
å spela kårt. Å di hade många lega får se för.

Jullekar.

Skö blacka: Di sköde blacka. Di sad po en stol å hade itt Jullekar.
par stängor, å di va ronna, så di konne ente seda. Di rölla ongan
fårr dämm. Di la stängorna övor stola, å där skolle di seda.

Ta pängana i den löna huan: Di hade en ronnor hua, såmm di
viste, å där lå en päng i. Å så bant di fårr ögenen. Å så skolle
di tjyssa huan. Så hållt di åpp katten i stället fårr huan. Så
hade di tjysst katten. (Löen, luden; hua, mössa).

Klya te månen: När ja tjente te Lars Jyns, så skolle di klya
te månen.

Skåne
Ulf Törn
Ö Törn

16.

Cypt. A. Ingens 2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Ber. Anna Hansson

- upptä 1929 -
Solen på påskdagen.

De här snacked har vad sin en ble stor. Påskadés maren,
når de e klart, å solen e väl äppstån, så går honn ronnt. De
va fårr de, ad en tjäring hade sodded å sponged påskadé. Så
hade juled gåd ronnt, så skolle ässe solen gå ronnt. - De har
en án ässe vad fårvéden po å se når solen honn jick ronnt.

Solen går
runt på
påskdagen.

Anledningen
därtill.

Sponged, spunnit (av spinga, spinna). En án "en annan" =
jag själv. Fårvéden, nyfiken.

Midsommar.

Di meed gamle di kommor ja ihu di sa sanHans-da å sanHans-
aftan.

Midsommar.

Nu e där en gröning framme i byen. Po den tiden ja tjente,
hade di majstång där. (Nufårtiden e här så många dansenöje.)
Majstången va en långor stage, å så itt kårs åppe i. Så jore di
kransa å hängde di po di däre armana. Så klädde di `en me grönt
å alla sårtors blommor. De va dåtrana po gåraställen, såmm klädde
majstången. Di såmm tjente, di hade jo å skytta te de va ringt
kväll.

Majstång.

Där va järna nån såmm hade dra-spel. Så dansa di ringdånsa
åsse, så spelemännen fick va mä. Di dansa närapo hela natten. Sin
fick di gå himm å ligga litte. De va holiens just, de e ente mårt
denn natten.

Dans vid
majstången.

Skytta, sköta. Holiens, tämligen.

Midsommar. (forts.)

Di hade bjilka i rämnen, å där satte di sanHans-blommor, S:t Hans-
blommor.
å di para di ihoppa. Så skolle di se åmm di vre se te varandra.

Å åmm di va jifta, så skolle denn blomman såmm vissna fåst,
denn skolle fåst dö.

De va te Ola Jyns. Där konne di ente få den ena blomman te
å ble åppe. Menn hann dö de åred.

Di skolle plåcka nie sårtors blomstor å lägga onge hoejären, 9 sorters
blomster.
så skolle di se vimm di fick te fästemann. Fastor honn tala åmm
honn tjente i lav me en tös te Lars Nels'. Å di skolle ta te
Kångsmarken å plåcka nie sårtors blomstor. Å di skolle di lägga
onger hoejären. Menn åmm marenen så sa tösen: "Veck me di rälle
blommorna!"

Midsommar (forts.)

Di skolle gå i kärsväja å stå. Di skolle vänta po nån där Midsommar:
skolle komma. Menn di tala åmm där va en tös såmm så en ligstass. Att få veta
Å då skolle ente honn leva te de ble missåmmarsaftan ijenn. sin
tillkommande.

* Missåmmarsaftan skolle di eda en salt sill. Å då ble di mied
tåssta åmm natten. Å denn karen, såmm skolle ble darras fästemann,
hann skolle komma å ji dåmm vann. Di skolle drymma så. Di skolle
ente spega sillen. Di skolle eda såmm de förefans. Så skolle di
lägga se me desamma.

Ö.Torn i hoverisystemets tid.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Skingatornana di skolle gå te haua te Lagåren. De va biskåppens Hoveri.
går. Di sa alltid Lagåren för i varden. Å di skolle tjöra äckor di
kalla. De va ingan Varhålmén hade gåren.

Di jick te haua allt ettesåmm di ble bodade. Di ble bodade po
äckor di kalla, å hänte bränne å tårr.

Di hade alltid kringböjda gåura för. När hongén skällde, så fårsto
di, ad där va bod ette dämm. De va lafoden såmm skicka bod ette dämm.

Di hade koorna å säen po Lagåren, menn biskåppen bode nöre i stan,
ve Tegnérsplassen.

Di fick vär sina låttor å hysta. De va lafoden såmm mäta au
låttorna. Då hogg di me lia.

Tösorna di skolle mjylka po Lagåren. Di jick did åmm kvällen å
lå där åmm natten. Så skolle di mjylka åmm marnana. Sin skolle di
bära mjylken två å två po en stång nör te biskåppen.

Skingatornana, invånarna i "Skingatörn" Östra Torn. Gå te haua=
gå till hova= göra hoveriarbete. Lagåren, det folkliga namnet på
Helgonagården, som var biskopens löneboställe och låg utanför Helgona-
backen (nedriven på 1920-talet).

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Om Trädgårdshusen.

En del av Östra Torns by (vid Lunds stads gräns och intill Getinge-
vägen) kallades Trägårshusen och invånarna där "Trägårshusarna". Man-
folken ifrån "Trägårshusen" skulle göra dagsverke i biskopens trädgård,
den s.k. "biskåpaträgåren" (sedermera handelsträdgård, nu en del av lasa-
rettets park - där medicinska och gynekologiska avdelningarna äro belägna
- anm. av upptecknaren). Fruntimren ifrån Trägårshusen skulle deltaga i
tvätterna hos biskopen. Där var stora tvätter.

Detta och annat slags hoveri upphörde på 1850-talet (I biskop Faxes
tid.)

Om
Trädgårdshusen.

Dagsverke
hos
biskopen.

X Rackaren.

"Vitrinär" de sa di ente i denn tiden; de va "rackaren".

"Rackaren"

Hann flådde hästa å fick behålla skinged. Rackaren hann fick ente mer än seda inganom dåren. Hann skolle ha påska-kaga i-frå värt ställe i byen. X

Seda, sitta, dåren, dörren; påskakaga, en kaka bröd, som från bönderna skänktes till vissa personer i byn.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Gåsavel.

Di hade meed jäss himma. Di röga jäss. Vi fick gåsafitt Gåsavel m.m.
å gåsabrust, såmm va rögad.

Di skolle ha gås te Mårtensaftan. Ella hade di en anka.

Di såmm hade många jäss, så tjörde di te Malme. Där va
prångare, såmm to hela lassed. (Inge i Long där va de så en gås
å så en gås.)

Gåsafitt, gåsflott. Prångare, månglare, utförsäljare.

2293

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

24.

Anna Månsson,

Östra Torn, Lunds landsförsamling.

Anna Månsson, husägare och väverska i Östra Torn, är född där 1853 i samma hus som hon ännu bebor och som förut tillhört hennes föräldrar. I ungdomen var hon ute och tjenade i byarna i grannskapet men har annars sin mesta tid varit bosatt i Östra Torn - eller "Skingatorn" som det fordom benämndes. Anna Månsson har gott minne för gammal folktro och folksed.

Register.

1. A. Goenisse. 20. R.S. Östra Torn i hoveri-
systemets tid.
2. B. Att få veta sin till- 21. Dagsverken.
kommandes namn. 22. Rackaren.
3. D. Truls på backarna och 23. U. Gåsavel.
hans söner och döttrar.
- 4 F.G. Kyrkliga sedvänjor:
5. Kyrkogång, Offer till
6 klockaren, Husförhör,
Nattvardsgång, Kyrkoskrift,
7 Stockstraff.
8. J. Begravning.
9. K. Förning till gillen.
10. Kvinnornas klädedräkt.
- 11 N. Jul- och nyårsfirande:
12. "Julakaga", Stjärnsång,
Upptåg om julen, Skjutning
14. m.m. på nyårsafton. Jul-
15. lekar.
16. Solen på påskdagen.
17. Midsommar: Majstång och
tydor på midsommarnatten.
18. S:t Hans-örter.